

DOCUMENTE INEDITE CARE REFLECTĂ ACTIVITATEA LUI GEORGE BARIȚIU PUSĂ ÎN SLUJBA ȚĂRĂNIMII DIN ȚARA BIRSEI ȘI ÎMPREJURIMI ÎNTRE ANII 1850—1855, PRECUM ȘI LUPTA ANTIFEUDALĂ A ACESTEIA

de CORINA SPOREA — SAVU

Începînd cu sfîrșitul secolului al XVIII-lea, problema lichidării raporturilor feudale dintre moșieri și țărani, ajunge la ordinea zilei. Tot mai dese erau dezbaterile adunărilor de stări, articolele de ziar, memoriile adresate forurilor superioare politice, care se ocupau intens de necesitatea eliberării țărănimii, ce se manifesta tot mai puternic și periclita „ordinea”. Această situație, cu totul nouă, dar care era caracteristică Transilvaniei la sfîrșitul veacului al XVIII-lea și începutul veacului al XIX-lea era generată de adîncirea contradicției între tendința de lărgire și de intensificare a producției de mărfuri și munca gratuită a țăranilor dependenți¹.

Intensificarea exploatării sociale, care coincidea cu înăsprirea asupririi naționale se agravează continuu, ceea ce va face ca problema lichidării dependenței cu caracter feudal a țărănimii și eliberarea națională să devină probleme acute și strîns legate una de alta în deceniile premergătoare revoluției de la 1848.

În acest context, lichidarea servituțiilor feudale și ștergerea robotelor se loveau de rezistența marilor proprietari, sprijiniți de organele locale ale puterii habsburgice. Au loc numeroase mișcări țărănești împotriva robotelor, dar acestea au fost reprimare.

Fruntașii mișcării revoluționare din Transilvania urmăreau cu atenție încercările făcute în legătură cu reglementarea relațiilor dintre moșieri și țărani, pronunțîndu-se cu hotărîre pentru desființarea robotelor și ștergerea iobăgiei. Astfel, George Barițiu, referindu-se la iobăgia din Transilvania cerea încă din 1844 „ștergerea cît mai grabnică a acestei nedreptăți”, iar

¹ Iosif Kovacs, *Desființarea relațiilor feudale în Transilvania*, Cluj, 1973, p. 9.

într-un articol publicat în numărul 41 al *Gazetei de Transilvania* din anul 1847, arată cu fermitate că numai prin „*pământ liber și muncă liberă* pot fi rezolvate problemele țărănimii iobage“.

La fel, pentru deziobăgirea și ștergerea robotelor fără despăgubiri, s-a pronunțat Avram Iancu, care declara răspicat : „Desființarea robotelor fără despăgubire s-au moarte !“².

Asupra desființării servituțiilor feudale s-a pronunțat și Simion Bărnuțiu în proclamația redactată de el la 24 martie 1848 : „Ștergerea iobăgiei nației române, congres național, în care să ne înțelegem noi înainte despre dobândirea acestora“³.

Necesitatea desființării iobăgiei și a dijmelor s-a reflectat în programul revoluției de la 1848, acceptat de masele populare în Adunarea de la Blaj din 3/15 mai.

Desfășurarea rapidă a evenimentelor după Adunarea de la Blaj din 3/15 mai, aduce cerințele țărănimii în dezbaterile Dietei întrunită la Cluj în 29 mai 1848. Astfel, aceeași Dietă a Transilvaniei care în anii 1846-1847, deci numai cu puțin înaintea revoluției și-a pus nu problema desființării iobăgiei, ci reglementarea urbarială, este silită să voteze legea de desființare a iobăgiei în Principatul Transilvaniei.

Dar legile agrare ale anului 1848 prescriau doar lichidarea servituțiilor legate de *pământurile, sesiile urbariale* și nu a servituțiilor în general. Aceasta înseamnă că de prevederile legii se bucurau numai așa numiții iobagi și jeleri urbariali, care posedau pământuri urbariale⁴.

Limitele legilor din 1848 — limite reale, evidente și voite — au făcut ca năzuințele maselor țărănești să nu fie rezolvate la nivelul cerințelor vremii. O mare masă de țărani, numiți în general jeleri alodiali, cu o situație asemănătoare cu a iobagilor și jelerilor urbariali, rămân în continuare la discreția moșierimii. Legislația agrară a anului 1848 nu a prevăzut nici criteriile de clasificare a pământurilor în urbariale și alodiale. Aceasta își găsea o reflectare și mai gravă în cazul unor pământuri aflate în folosința iobagilor și jelerilor despre care nu se știa dacă sînt urbariale sau alodiale : terenuri defrișate, părăsite etc., care, în unele părți ale Transilvaniei ajungeau să depășească suprafața pământului urbarial.

Prin conscripția din 1794 s-a prevăzut ca din pământurile părăsite să fie create noi sesii iobăgești. Totuși, cea mai mare parte au fost date

² Iosif Kovács, *op. cit.*, pp. 12—13.

³ V. Chereșteșiu, *Revoluția, de la 1848*, în „Din Istoria Transilvaniei“, vol. II., București, 1963, p. 12.

⁴ Iosif Kovács, *op. cit.*, p. 16.

în folosință țăranilor ca pământuri alodiale. După 1848 țăranii au dus o luptă susținută împotriva marilor proprietari pentru ca aceste pământuri să treacă în proprietatea lor fără răscumpărare personală. Deoarece acești țărani, de cele mai multe ori se găseau izolați, șansele lor erau mici⁵.

Lupta țăranilor este la fel de îndrăgănită și în cazul pământurilor ce mai înainte fuseseră acoperite cu păduri și tufișuri, dar defrișate și transformate de ei în pământuri roditoare și pe care moșierii au încercat să pună mîna⁶.

Intr-o situație deosebit de grea se găseau foștii iobagi cu gospodării izolate, așezați în număr restrîns pe diferite moșii și care erau complet expuși silniciilor foștilor proprietari.

Ca urmare a multelor scăderi ale legilor agrare din 1848, foarte mulți moșieri își declarau pământurile ca fiind alodiale și îi sileau pe țărani să efectueze în continuare serviciile vechi cu caracter feudal, sau pur și simplu nu recunoșteau valabilitatea legii de desființarea iobăgiei, pretinzînd de la țărani robotele și celelalte servituții. În cele mai multe locuri moșierii încă din timpul revoluției, au trecut la acțiuni urmate de silirea țăranimii române la robote, ceea ce a făcut ca în vara anului 1848 întreaga Transilvanie să devină teatrul unor lupte îndrăgănite între nemeși și țăranime.

Țărănimea s-a împotrivit acestor silnicii și nu de puține ori nemulțumirile maselor de țărani iau forma unor revolte fătîșe, înăbușite însă cu cruzime de aparatul de stat austriac, sprijinit pe regimentele de dragoni.

Pe de altă parte, burghezia română din Transilvania — nemulțumită de rezultatul revoluției — caută să strîngă masele țărănești în jurul programului ei politic, insuflîndu-le ideea că de succesul acestui program depinde împlinirea revendicărilor economice și sociale ale țăranimii. Problema necesității lichidării complete a raporturilor feudale era dezbătută într-un limbaj accesibil maselor populare, în ziare, reviste, calendare și alte publicații, va figura în toate protestele și memoriile, va fi ridicată de deputații români în toate dezbaterile parlamentare.

Revoluția din 1848 în Austria și numirea în funcția de prim-ministru a principelui F. Schwarzenberg vor imprima o nouă orientare politicii Curții de la Viena. Noul ministru de interne Alexander von Bach — reprezentat la marii burghezii — va asigura punerea în aplicare a acestei noi orientări, concretizată prin „principiile de guvernare” formulate de primul ministru, Schwarzenberg și proclamate de monarh la 31 decembrie 1851.

⁵ Iosif Kovács, *op. cit.*, p. 39.

⁶ *Ibidem*.

Prin „principiile de guvernare“ se urmăreau formarea unei noi Austrii „care printr-o politică absolutistă și de concesi pe planul transformării burgheze, să-și mențină existența“⁷.

Curtea de la Viena își dădea seama că orice încercare de a restabili iobăgia ar duce la izbucnirea unor noi mișcări țărănești de mare amploare în stare să zdruncine imperiul, care chiar după victoria contrarevoluției era destul de șubred. Curtea de la Viena recunoștea, chiar dacă nu în mod deschis, că era în interesul ei din foarte multe puncte de vedere suprimarea relațiilor feudale. Visteria avea nevoie de impozitele țărănimii independente, pentru promovarea industriei, era necesară asigurarea unei piețe de desfacere în regiunile agricole ale monarhiei, piață ce nu putea fi asigurată decât prin existența unei numeroase țărănii independente cu putere de cumpărare, care în același timp să asigure industria și orașele cu produse agrare.

În acest context, cu toate că Viena, după înfrângerea revoluției, a luat măsuri în direcția reprimării oricărei mișcări țărănești, a trebuit nu numai să recunoască valabilitatea legilor agrare din 1848, ci să o și lărgească, emițind o serie de patente care în cele din urmă au șters dreptul de proprietate feudal și au declarat dreptul proprietății burgheze⁸.

Pe aceste coordonate se înscriu numeroasele „Ordonanțe“ și „Înștiințări“ redactate în limbile germană, maghiară și română prin care autoritățile habsburgice dau asigurări solemne că „robota este ștearsă pentru toți vecii“⁹. Tot în scopul liniștirii maselor, guvernatorul Transilvaniei L. Wohlgemuth a dat, la porunca guvernului austriac ordonanța din 10 ianuarie 1850.

În ordonanța din 10 ianuarie 1850 Wohlgemuth subliniază recunoașterea desființării iobăgiei și dreptul de proprietate inalienabilă și fără nici o despăgubire a foștilor iobagi și jeleri asupra loturilor urbariale. În același timp ordonanța a lărgit conținutul legilor din 1848 prin declarația guvernatorului Wohlgemuth că servituțiile cu caracter feudal ale celorlalte categorii de țărani vor fi lichidate mai târziu prin răscumpărare. Întrucât legile agrare din 1848 nu au prevăzut criteriile de clasificare a pământurilor în urbariale și alodiale—deci nu se putea ști ce pământ a intrat în proprietatea țăranilor — clasificarea naturii pământurilor se făcea în fața conducerii satelor pe bază de scripte de care însă, de cele mai multe ori

⁷ Iosif Kovács, *op. cit.*, p. 25.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ordonanța nr. 2564 din 27 mai 1849, în „Gazeta de Transilvania“ 1849, nr. 18, p. 68.*

țărani nu dispuneau¹⁰. La aceasta se adaugă încercarea autorităților habsburgice de „a nu mări animozitățile moșierimii maghiare... moșierime pe care o considera indispensabilă pentru consolidarea internă și externă a imperiului”¹¹.

Această poziție a autorităților habsburgice are urmări adânci asupra rezolvării problemei țărănești, urmări ce-și vor găsi reflectarea în măsurile luate în favoarea moșierilor: „s-a dat ordinațiunea, ca poporul și foștii proprietari de pământ să lege învoiala pînă se vor înființa în Ardeal *tribunalele urbariale* chemate să rezolve răscumpărarea pentru aceste loturi arendate... Așa s-a întimplat... că în Ardeal s-au legat multe astfel de contracte”¹².

Sarcina primului guvernator al Transilvaniei după înfringerea revoluției, era de a pacifica țara și de a stăvili năzuințele românilor pentru eliberarea socială și națională.

Dar menținerea în continuare, pentru toți țărani cu excepția jelerilor și iobagilor urbariali a servituțiilor feudale nu era de natură să aducă „ordine”, ci, dimpotrivă „a provocat mișcări serioase, contribuind la adîncirea nemulțumirilor”¹³.

De aceea, aceasta rămîne o preocupare principală și pentru următorul guvernator, Carol Boromeu Schwarzenberg, numit după moartea lui Wohlgemuth, la 30 aprilie 1851¹⁴, care, în acest scop a întărit unitățile jandarmerești și polițienești și a adus „o mulțime de funcționari din toate regiunile Monarhiei”¹⁵.

Cu toate măsurile luate pe plan politic și mai ales militar, îngustimea legilor nu a fost de natură să liniștească spiritele. Alături de lupta țărănimii iobage și a jelerimii urbariale pentru recunoașterea dreptului de proprietate, va continua cu o forță mereu neistovită lupta celorlalte categorii de țărani pentru lichidarea robotelor, a prestațiilor și pentru luarea în stăpînire a pămînturilor pe care munceau. În unele locuri jelerii alodiai răsculați împotriva silniciilor ajung la ciocniri cu unitățile armate sosite în ajutorul moșierilor¹⁶.

¹⁰ Iosif Kovács, *op. cit.*, p. 36.

¹¹ C. Bodea și B. Surdu, *Regimul absolutist și regimul liberal (1849—1867)*, în „Din istoria Transilvaniei”, Buc., 1963, p. 143.

¹² T. V. Păcățianu, *Cartea de aur*, Sibiu, 1909, vol. V, p. 236.

¹³ Iosif Kovács, *op. cit.*, p. 32.

¹⁴ H. Klima, *Guvernatorii Transilvaniei 1774—1867*, 1943, p. 72.

¹⁵ *Ibidem.*, p. 75.

¹⁶ Iosif Kovács, *op. cit.*, p. 49.

Rezolvarea doar parțială a problemelor iobagilor și jelerilor urbari-ali și nerezolvarea, de loc, a situației deosebit de grea a jelerimii alodiale, continua ascuțire a contradicțiilor dintre marii proprietari și țărani, vor continua să periclitizeze transformarea pașnică a economiei monarhiei în spre o economie burgheză. De aceea monarhia va interveni cu noi „Ordonanțe” și „Patente” în 1853-1854.

Acestea vor încerca să aducă unele „rezolvări” și în ceea ce privește jelerimea alodială care era destul de numeroasă, în multe locuri ajungând la 45—50% din totalul țăranilor, sau chiar depășind acest procent. Dar pînă la rezolvarea în întregime a revendicărilor maselor de țărani, aceștia vor folosi numeroase forme de luptă pentru obținerea drepturilor și libertăților cerute.

Una din aceste căi este aducerea pricinilor în fața „Tribunalelor urbariale” și ale celorlalte instanțe judecătorești, inclusiv în fața celei supreme, guvernatorul austriac al Transilvaniei.

În situația generală a Transilvaniei se încadrează și Țara Bîrsei, unde structura socială era în linii generale aceeași. Această stare de lucruri reiese clar din „Documentele inedite” de o mare valoare informativă prezente în lucrare, documente găsite într-un dosar intitulat „*George Barițiu*” — *acte neinventariate*, aflat în Arhiva Muzeului culturii românești de pe lingă biserica Sf. Nicolae” din Scheii-Brașovului. Dosarul cuprinde scrisori și cataloage de robote trimise lui George Barițiu de diferiți reprezentanți ai țăranimii din unele localități din Țara Bîrsei și împrejurimi.

Acestea reflectă lupta țăranimii aservite împotriva moșierilor, pentru recunoașterea eliberării ei de sub apăsarea servituțiilor feudale și a dreptului de proprietate asupra loturilor pe care le lucrau, iar pe de altă parte pun în evidență participarea efectivă a lui George Barițiu — între anii 1851—1855 — ca îndrumător și apărător în procesele de eliberare pornite atît de iobagii și jelerii urbari-ali, cît și de jelerii alodiali.

Din documentele acestui dosar, deși relativ puține la număr, rolul de apărător efectiv al drepturilor țărești în procesele urbariale — mai puțin cunoscut pînă acum — se conturează cu claritate. În această calitate îl vedem primind informații, dînd îndrumări, și concepiind memorii, deplasîndu-se chiar la fața locului atunci cînd este nevoie, intervenind pînă la Curtea de la Viena.

Din atenția și promptitudinea cu care urmărește și poartă procesele urbariale în care i-a fost solicitat ajutorul, din încrederea cu care i se adresează atît țăranii români, cît și cei maghiari, putem trage concluzia că activitatea lui de apărător nemijlocit al drepturilor țăranilor nu se limitează

numai la procesele și acțiunile ce reies din dosarul în cauză. Presupunerea pare cu atât mai verosimilă cu cât luptătorul pentru cauza țărănească, care a fost înlăturat de la conducerea publicațiilor românești — ce vor reapare sub îndrumarea lui Iacob Mureșianu — nu putea rămâne deoparte și să se mulțumească doar cu funcția de secretar al „Gremiului” negustorilor români din Brașov pe care a ocupat-o de la 1 septembrie 1850 pînă la 31 decembrie 1857¹⁷.

Documentele dosarului mai sus menționat, scrise, cu o singură excepție, cu litere chirilice — necunoscute pînă acum — au fost transcrise de noi și grupate în trei părți :

A. Documente privind situația țărănimii din Vama Buzăului și localitățile învecinate (jud. Brașov) între anii 1851—1853.

B. Corespondența dintre Bucur Găitan — judele din Satulung (Brașov) — și George Barițiu în anul 1851.

C. Scrisori ale țăranilor maghiari adresate lui George Barițiu în anii 1851 și 1855.

Partea întâia a documentelor provine de la Vama Buzăului¹⁸ (jud. Brașov) și sînt scrise de dascălul Cristofor Dogariu. Locuitorii comunei semnează prin punere de deget, iar autenticitatea acestor semnături este certificată uneori de preotul Dumitru Dogariu, prin formula „*Pentru punerea degetelor adevăresc eu parohul satului cu numele și peceta L. P. Dumitru Dogariu preot*”. Urmărind cronologic documentele ce privesc cauza țăranilor români din Vama Buzăului se constată lipsa multor acte legate de desfășurarea dramatică a acestui proces.

Primul, în ordine cronologică, este un „*Catalog despre robotele ce li-au purtat iobagii lui Mikeș Jiga dela curte*”. În continuarea lui începe cel de al doilea „Catalog intitulat „*Catalog despre robotele ce le-au dat zeleții dela Curtea lui Beld Venzel, bătrînul și Beldi Gyorgy, fiul*”, datat la „Vama Buzului 1851 septembrie 15” și semnat atât de „Zelezi(i) lui Micheș Jiga”, cât și de cei ai celor doi Beldi.

Un al treilea catalog al robotelor ar putea fi considerat cel cuprins în memoriul înaintat de țăranii buzăieni principelui Carol Boromeu de Schwarzenberg și întocmit la 17 septembrie 1851.

Un foarte sumar studiu comparativ, atât al „cataloagelor”, cât și al „memoriului” duce la concluzia că țăranii din Vama Buzăului se încadrau

¹⁷ Vasile Netea, *George Barițiu, viața și activitatea sa*, București, 1966, pp. 233—234.

¹⁸ Arhiva Muzeului bisericii „Sf. Nicolae” din Scheii-Brașovului, *Fondul „George Barițiu”* — dosar acte neinventariate, anexele lucrării noastre nr. A. I-VII.

în categoria jelerimii alodiale fiind legați de moșieri prin contracte provizorii și ca urmare, după cum reiese din aceste prime trei acte, într-o situație mult mai grea decât chiar a jelerilor alodiali din alte părți ale Transilvaniei.

Urmărind cele trei, „cataloge” ale robotelor, se desprind câteva concluzii cu caracter general :

— Cele două cataloge de robote și memoriul adresat guvernatorului Schwarzenberg au fost întocmite la cererea lui George Barițiu în vederea pornirii procesului.

— În întocmirea memoriului, prin motivarea istorică și juridică, pot fi sesizate intervenție și sfaturile lui George Barițiu.

— Dacă cele două „Cataloge” de robote fac o enumerare a acestora, memoriul ilustrează cu pregnanță situația mai mult decât precară a țăranimii dependente din Vama Buzăului.

— Majoritatea covârșitoare a robotelor apare cu mici diferențieri între cele două „Cataloge” și în „memoriu”, diferențieri datorate mai mult formulării.

— Dacă unele dintre robote nu apar în toate cele trei documente, se pare că e mai mult vorba de o scăpare, cu atât mai mult cu cât semnatarii „Catalogelor”, deci cei supuși robotelor înscrise în acestea semnează și „memoriul”.

— Numărul jelerilor lui Mikeș Jiga și ale celor doi Wenzeli care semnează memoriul, este mai mare decât al celor care semnează Catalogele. Remarcăm de asemenea că unele nume suferă mici modificări de la un document la altul, modificări ce se datoresc doar unor greșeli de ortografie.

— Memoriul și Catalogele fiind găsite în dosar, prima impresie poate fi aceea că G. Barițiu nu a dat curs memoriului. Opinăm că memoriul adresat lui Schwarzenberg și Catalogele au fost întocmite în mai multe exemplare, sau dacă au rămas în dosar fiind într-un singur exemplar, nu a mai avut nevoie de ele. Aceasta o dovedește faptul că țăranii din Vama Buzăului se adresează lui George Barițiu în continuare cu încredere, iar pe de altă parte acesta duce procesul până la Curtea de la Viena.

Că acești țărani sînt cu totul la discreția moșierilor ne-o dovedește și scrisoarea fruntașilor satului din 30 octombrie 1851, și trimisă lui G. Barițiu prin George Buzea prin care i se aduce la cunoștință că „... mine în 30 Octombrie sînt domnii proprietarii pămîntului aici la noi”, ca să-i scoată din case afară „acum în vreme de iarnă”, așa cum au făcut cu „grădinarii” din Lunca Mărcușului și Teliu. Cer ajutor grabnic deoarece „domnii pro-

prietarii pământului . . . au șlobozenie de umblă cu jandari și cu domnu inspector, carele le este tare părtinitor“¹⁹

Adeverința dată de zece locuitori din Vama Buzăului²⁰ — între care 2 „birăi“ și 5 „jurați” — lui Nicolae Lupoiu la 15 iunie 1852 prin care se arată că „moșia ce o are dînsu și cei mai dinainte moștenitori aceștii moșii, au răsplătit-o cu robotă și slujbe iobăgești, dela domnia sa domnul Micheș Ianoș precum și alții asemenea iobagi de aicea. . . au cîștigat din mila împărătească“, indică existența probabilă, a unor iobagi urbariali în Vama Buzăului. Susținem aceasta deoarece adeverința pe de o parte pare a fi eliberată pentru a-i servi lui Nicolae Lupoiu într-un proces urbarial, iar pe de altă parte arată ca și „alții asemenea iobagi de aicea. . . au cîștigat din mila împărătească“, care deci și-au cîștigat drepturile.

Această referire la „alții asemenea iobagi“ din adeverința mai dovedește că paralel cu marele proces urbarial pe care îl poartă un număr de peste 80 țărani din Vama Buzăului, au avut loc și procese urbariale individuale ale țăranilor dependenți.

Pornind de la faptul că pînă nu cu mult în urmă numele Lupoiu era des întîlnit în Vama Buzăului, nu este exclus ca acest *Nicolae Lupoiu* să fie altul decît acel *Niculaie Lupoiu* ce semnează memoriul către Schwarzenberg în calitate de jeler al lui Mikeș Ianoș ; în acst caz ar fi vorba cu certitudine de un iobag urbarial.

La 12 februarie 1853, în numele a 100 de familii, dascălul Hristofor Dogariu și alți patru locuitori din Vama Buzăului revin cu o nouă scrisoare adresată lui G. Barițiu²¹. Odată cu scrisoarea îi trimite lui George Barițiu și „datoria ce am fost pentru osteneala prea Onorat Domniei tale *de cînd cu venirea (nălțatului) împărat pentru noi avută*“* (sublinierea noastră), ceea ce dovedește că G. Barițiu a dus cauza țăranilor din Vama Buzăului pînă la împărat.

În continuare îl roagă : „ . . te rugăm P(re)a, Onorate Domnule să rămînem călcați de picioarele vrăjmașilor noștri . . . că de am ști apriat că nu putem cîștiga nici un drept . . . am pustii cu totul acest sat“, căci „ne temem să nu fie vreo comisie cumpărată de ei caria să nu ne ia în seamă drepturile. . . “.

¹⁹ *Ibidem*, Anexa lucrării ns. A. IV.

²⁰ *Ibidem*, Anexa lucrării ns. A. V.

²¹ *Ibidem*, Anexa lucrării ns. A. VI.

* Se pare că importantul eveniment a avut loc cu prilejul călătoriei împăratului Franz Iosif în Transilvania în vara anului 1852.

Credem că nu greșim, apreciind că această scrisoare reflectă în cel mai înalt grad atît continuarea procesului de ascuțire a contradicțiilor sociale din Transilvania, cît și lupta hotărîtă dusă de George Barițiu pe toate căile și mijloacele în calitatea sa de apărător nemijlocit al țărănimii în procesele urbariale.

Regretăm că ultima scrisoare a țăranilor din Vama Buzăului — aflată în dosarul cu acte neinventariate — adresată lui George Barițiu la 24 aprilie 1853, nu ne permite să întrezărim sfîrșitul acestui dramatic proces dus cu atîta hotărîre pentru libertate, pentru pămînt, pentru viață.

Aflăm numai că „mîine dimineață va să vie toți nemeșii la noi în sat Vama Buzău cu execuție asupra-ne” și îl roagă să le trimită „în scris vreo cîteva cuvinte după înțelesul sunetului Orbarial obăgesc ca să nu greșim cu răspunsurile“. Îl mai anunță că „n-au sosit nimic dela guverne” (sic!).

Următoarele trei documente cuprinse în partea a II-a a „Anexelor”²², susțin și ele afirmația noastră cu privire la activitatea mai puțin cunoscută a lui George Barițiu de apărător al cauzei țăranilor în procesele urbariale declanșate curînd după ordonanța din 10 ianuarie 1850 a guvernatorului Transilvaniei.

Din scrisoarea judeului Bucur Găitan din Satulung din 21 august 1851, George Barițiu ne apare nu ca un sfătuitor și apărător „de birou” al cauzei țărănești, ci ca un om care nu precupețește nici un efort în această acțiune și care este gata să plece cu căruța „afară la fața locului”²³.

Pierzînd — probabil — primul proces, după cum rezultă din a doua scrisoare a judeului Bucur Găitan din Satulung din data de 6 octombrie, 1851, George Barițiu a cerut să vină un om care să ia recursul de la el să-l ducă la Satulung pentru „a fi semnat de oameni”²⁴.

Din această scrisoare reiese că în aceeași zi (data scrisorii — n.n.) judele Bucur Găitan a trimis un om la George Barițiu după recurs, dar și că în același timp țăranii din Satulung fac pregătiri în vederea recursului: fac măsurători în pădure și în cîmp necesare, conform prevederilor legilor agrare din 1848, pentru stabilirea dreptului țăranilor la pădure. În plus, se pare că problema recursului e foarte urgentă, deoarece din scrisoarea judeului Bucur Găitan se vede că „tocmai azi 6 octombrie” i s-a comunicat din partea lui George Barițiu că a „poruncit ca astăzi *negreșit* (sublinierea ns) să trimitu un om ca să aducă recursu să să iscălească de oameni . . .”

²² *Ibidem*, Anexa lucrării ns. B. I-III.

²³ *Ibidem*, Anexa lucrării ns. B. I.

²⁴ *Ibidem*, Anexa lucrării ns. B. II.

A treia scrisoare a lui Bucur Găitan adresată la 22 octombrie 1851 lui George Barițiu²⁵ îi aduce acestuia la cunoștință că scrisoarea lui de duminică a primit-o luni „iar mine negreșit viu“. Tot în această, scrisoare Bucur Găitan îl informează pe G. Barițiu că „Duminică am fost la izgonirea hoților“ (desigur a oamenilor Magistratului Brașovului, ce încercau să ocupe pământurile urbariale cu forța — n.n.)²⁶.

Din aceste trei documente nu aflăm sfârșitul procesului. Este și firesc, deoarece din alte izvoare rezultă că procesul urbarial al țăranilor din Satulung făcea parte dintr-un alt proces mult mai mare, un proces lung și greu între cele 7 sate săcelene și fostul lor stăpîn feudal, orașul Brașov și care va lua sfârșit abia în anul 1872 când va fi cîștigat numai în parte²⁷.

Ultima parte a „Anexelor“ cuprinde o scrisoare a lui Iosif Török din Csikbanfalva (Dănești ?) datînd din 29 decembrie 1851²⁸ și o **Adeverință** semnată de 5 locuitori ai comunei Előpatak (Vilcele)²⁹ din 21 iunie 1855.

Din scrisoarea lui Iosif Török aflăm că George Barițiu l-a sfătuit să nu mai „servească“ pe „doamna... feudală“ și nici să mai ia în arendă „acele bunuri imobile după care înaintașii... și după încetarea lor din viață eu (Iosif Török n.n.) am plătit dare către împărat“. Mai aflăm că Iosif Török a fost somat să se prezinte în fața „Comisiei superioare“, unde refuzînd să semneze actele întocmite, a fost palmuit. De asemenea, ordonanțele emise împotriva lui de „Gubernium“ nu le-a primit. Dacă ținem seamă și de faptul că „Domnii dregători“ erau împărțiți în două, dacă să-i dea dreptate sau nu, ajungem la concluzia că în acest caz este vorba de un proces urbarial înaintat de Iosif Török — jeler urbarial — proces apărut de George Barițiu și în timpul căruia „doamna... feudală“ a primit tot concursul Comisiei.

„Dar Iosif Török nu cedează și îi scrie lui G. Barițiu „Vă implor deci pe dumneavoastră cu plecăciune să binevoiți ai reînoui procedura în cauza mea. Pentrucă să nu rămînă orice urmaș al meu despoiat de orice bunuri...“.

Reiese în mod clar că George Barițiu a acordat acestuia asistență juridică și că cu toate intervențiile „doamnei... feudale“, intervenții la care Comisia este „receptivă“, Iosif Török este pe cale să-și cîștige drepturile.

²⁵ *Ibidem*, Anexa lucrării ns. B. III.

²⁶ Vezi Florin Salvan, *Mișcări țăărănești din satele dependente de Brașov, în anii 1848—1849*, în „Studii și articole de istorie“ nr. XIII, Buc., 1969, pp. 139—140.

²⁷ Emil Micu, *Castelul Bran*, Bucureșt, 1957, pp. 34—35.

²⁸ *Ibidem*, Anexa lucrării ns. C. I.

²⁹ *Ibidem*, Anexa lucrării ns. C. II.

Dându-și seama că George Barițiu, deși român, este, deasupra problemei naționale, un apărător sincer și competent al cauzei sale și-l împuternicește să acționeze mai departe pe cale juridică.

Prin Adeverința³⁰, scrisă cu litere latine și fonetică maghiară din 21 iunie 1855, semnată de 5 locuitori ai comunei Vilcele, aceștia recunosc că au primit de la George Barițiu toate actele pe care le-au avut la el „în pînța urbarială avută”.

Și aceste ultime două documente atestă că George Barițiu, în perioada aplicării legii agrare din 1848 și a patentelor privind punerea în aplicare a desființării iobăgiei urbariale, se situează pe poziții revoluționare, devenind în mod practic în procedura juridică unul dintre apărătorii cei mai fermi ai cauzei tuturor țăranilor.

Avem convingerea că studiul de față completat cu documentele din „Anexe” reușește să aducă o contribuție la clarificarea unui aspect mai puțin cunoscut al activității lui George Barițiu în perioada anilor 1851—1855 și asupra multiplelor aspecte pe care le ridică, lupta maselor de țărani împotriva tuturor servituțiilor feudale.

³⁰ *Ibidem*, Anexa lucrării ns. C. 11.

A N E X E :

A. DOCUMENTE PRIVIND SITUAȚIA ȚĂRANIMII DIN VAMA BUZĂULUI
ȘI LOCALITĂȚILE ÎNVECINATE (JUD. BRAȘOV) ÎNTRE ANII 1851—1853:

I.

CATALOG DESPRE ROBOTELE CE LI-AU PURTAT IOBAGII LUI
MIKES JIGA DE LA CURTE*Se enumeră în 12 aliniate aceste obligații:*

- 1-° Robotele noastre așa curgea(u) primăvara (1 Aprilie). Ducem oi și porci dela curtea ce o avea la Budila pînă la altă curte Uioara (Malu Mureșului) cu merindea noastră pe cîte 16 zile și cu toată cheltuiala noastră.
- 2-lea. Căpătăm altă poruncă să facem coșare la cai de s(cînduri) și gard, poduri peste Buzău cu merindea noastră și cu toată cheltuiala noastră pe cîte 3 săptămîni.
- 3-lea. Pescuiam — umblam după pește cîte o lună de zile pînă căuta (trebuia, n.n.) să împlinim cît pește ni se cerea.
- 4-lea. La coasă dela începutul coasei pînă la sfîrșitul finului tot cîte 4—5 din toată casa și dumineca și sărbătoarea tot una.
- 5-lea. Căram finul de aici tot în curte acasă în Budila. Toată gazda duceam de cîte 10 ori tomna și ce mai rămînea îl duceam iarna.
- 6-lea. Căpătăm poruncă să prindem căprioare sălbatice și de nu puteam prinde curînd uneori mai toată iarna umblam după vînat, și dacă nu puteam prinde căuta (trebuia, n.n.) să cumpărăm cu bani și nera (sic) a le ducem călărește *tocma la Uioara*, cale de 16 zile cu dus cu venit.
- 7-lea. Torceam cîlți de toată casa cîte 12 ponți și-l găteam și-l duceam în Curte cu mîncarea noastră.
- 8-lea. La sămănatul inului cu boii noștri îi sămănam și-l pliveam și-l culegeam cu merindea noastră.
- 9-lea. Ne căuta (obliga, n.n.) a căra de toată casa cîte 8 groși sau trunchi la fierăstrăul din Bran pentru scînduri pe cîte 2 săptămîni cu merindea noastră.
10. Căram șindila (sic) din munte de hotar de Ardeal în Curte în Budila, cu merindea noastră pe cîte o săptămîină cînd avea lipsă.
11. Dam de tot anu iarna pentru lemne 25 de nemțești. Căram în tot anu de cîte 2 și 3 care, birne.
12. De toată casa cîte o ferdelă de iască pe tot anul.

II.

CATALOG DESPRE ROBOTELE CE LE-AU DAT ZELEȚII DELA CURTEA
LUI BELDI VENZEL, BĂTRÎNUL ȘI BELDI GYORGY FIU SAU

Catalogul cuprinde aceste obligații în 18 aliniate, numerotate — cu întrerupere de semnături — de la 1 la 19, fără a respecta ordinea. Lipsesc numerele 12 și 13, iar numărul 16 apare la două aliniate diferite:

- 1.-a Primăvara prin luna lui Martie făceam garduri de îngrădeam fînațurile domnești pe cîte 10 zile pînă isprăveam.
- 2.-a După ce să isprăvea, ne apucam de sămănat de inuri, aram cîte 2 zile cu toții numai noi buzoienii și cu iobagii de la Teli(u) și sămănam.

- 3.-a După ce sămănam ne venea poruncă să prindem pește, așa cite o săptămână pescuiam tot pe sama curții pînă găseam pește și trimiteam la curte.
- 4.-a După ce îplineam porunca peștelui, vara, căpătam altă poruncă de o căprioară la toți zeleii. Așa din toate puterile ne străduiam să împlinim cu merindea noastră.
- 5.-a După vinat, la șindrilă de unde se făcea din munte, pe cite o săptămână, cu carele cu boii cu toată cheltuiala noastră.
- 6.-a După ce căram șindrilă venea poruncă să plivim inu.
- 7.-a După ce pliveam inu ne venea poruncă să facem cite o varniță de var și să-l căram la Arpatac cu carele noastre și cu toată cheltuiala noastră.
- 8.-a După var, venea vremea coasei și căpătam poruncă pe cite o săptămână la coasă cu merindea noastră și după coasă la strîns pînă să isprăvea lucrăm cu (i)obagii depreună cu (i)obagii veneau pe săptămână numai 3 zile, iar noi lucrăm toată săptămîna pînă să isprăvea tot lucrul finului.
- 9.-a După ce isprăvea lucrul finului să grămădea. Apoi să ducea zeleții iobagii dela Teli(u) acasă și rămîneau noi buzoienii de virșuam jirezile și le îngrădeam cu gard cu mîncarea noastră și rămînea în grija noastră de dam seama de toată paguba ce să făcea la finul domnesc.
- 10.-a După fin toamna făceam zăgazuri la moară cu merindea noastră cite 4 zile, și cu caru cu boi.
11. După ce să isprăvea cu zăgazu, duceam birne cu caru cu boi pe cite 5 zile cu merindea noastră, birne de casă.
16. După ce duceam birne în tot anu toamna, duceam lemne de scule toată gaza, lemne de un car le duceam în Curte.
17. Căpătam poruncă să ducem finu cu iobagii de preună că iobagii avea(u) rînduială de duce(u) numai de 3 ori fin și apoi ce mai rămînea noi îl căram tot. Duceam unu și de cite 10 ori fin la Budila.
18. După ce să isprăvea cu căratul finului în tot anul cînd să apropia Crăciunu, de Crăciun căpătam poruncă să prindem o căprioară.
19. Alte lemne de scule de brad pentru scări și pentru șerigle la grajduri.

Iscălim (prin punerea de deget, n.n.)

George Sporea, birău de curte.

George Bălaș

George Filip

George Stoian

Ioan Baba

Ioan Mormoloc

Bucur Cîrlan

Ioan Iene

David Buzea

Ioan Buzea

Dumitru Milu

Ioan Stoica

Pavel Marton

Crăciun Cujbă

George George Drăgan

Ioji Bărnat

Nică Ciolanu

George Solomon

Alecsie Milu

Ioan Milu

Marcu Cojocariu

Vasile Filip

Ioan Filip

Chenofont Buze

Ilie Burcă.

14. De toată casa ducem cite 3 părechi de pui.

15. Dam din toată casa cite 8 cade de alune.

16. Dam de toată casat cite o pereche de (i)epuri pe an și de nu putem împili aceste mai sus toate sau numa ceva de sminteam din cele poruncite din pricina sărăcii ne trăgea la pămînt și ne da cite 15 bețe ca la robi. Acestea toate și mai multe le-am dat cît nu puteam de a mai scrie toate dară în scurt ară-

tăm necazurile și greutatea ce le-am purtat și totuși ne numesc de colibași și jeleri pentru care noi vrem a ne cere dreptu afară. Îscălim (prin punerea de deget, n.n.).

Vama Buzăului 1851 Septembrie 15

Dumitru Mirică	Zelezi(i) lui	Pandrei Marton
Radu Milu	Miches Jiga	Pantelimon Tăgîrță
Ioan Marton		Josim Milu
George Milu		Andrei Cornea

III.

PREA ÎNALTE ȘI PREA MĂRITE D. D. PRINȚIPELE KAROL DE SCHWAZENBERG

Memoriu din 17 septembrie 1851 înaintat de locuitorii comunei Vama Buzăului către principele Karol de Schwazenberg prin care locuitorii din Vama Buzăului, descriind viața lor de umilință din trecut, se plîng împotriva abuzurilor foștilor „domni de pămînt”.

„Plecată și omilită jalbă de la noi cei mai de jos însemnații lăcutoiri din satul Vama Buzăului către excelenția sa preînălțatului D. D. ... Aflindu-ne noi aicea între acești munți pustii și pomenindu-ne aicea, Moșii și strămoșii noștrii aicea s-au pomenit. Așijderea noi următorii lor aicea ne-am deșteptat, lingă această Vamă a Buzăului. Fiind noi supuși tronului împărătesc și adevărat credincioși înălțatului împărat, lăcuim pe pămînturi nemeșesti și avem numai cite o grădină împrejurul casei noastre în care grădină pînă acum am sămănat cite 1 ferdelă de sămînță de bucate de cucuruz și mai de multe nu se face, ca de cite ori se face : mai ales și în vara aceasta l-a stricat gheața și-au rămas locul gol și mai în tot anul îl bate bruma și nu se face nimic. Care grădini cea mai mare parte sînt arătuite din pădure cu toporul. Noi alte moșii n-avem, locuri deosebite, de sămănături, cîmp n-avem nimic, decît ținem cite vreo două vite și dintre acelea trăim. Cu mare neaz le ținem și acelea să cumpărăm fînațe cu bani de la nemeși. Așa noi în chipurile acestea fiind pomeniți aici și neavind aici biserică și nici preot mai nainte, dar acum de vreo zece ani am căpătat slobozenie de biserică și s-au milostivit un blagocestiv creștin anume Moise Ciută și au luat asuprași toată cheltuiala sfintei biserici cu zidari, lemnari și noi din toate puterile ne-am străduit de am adus material: piatră, năsip, var și alte. Așa ne-au ajutat milostivul Dumnezeu de s-au săvîrșit. Am cîștigat preot și dascăl sau cantor, dar mai stau să ne părăsească și preotul din pricină că nu sîntem în stare de a plăti altă mai mare simbrie decît 30 creițari argint pe an și cantorului 15 cr. Alt nimic, că loc de sămănătură nu avem să le dăm fără aceia puțină plată. Pentru aceea dar noi ticăloșii văzîndu-ne într-atîta strîmtoare de traiul nostru a ni-l ținea și de rînduiala cea creștinească, nu putem răbda a nu cădea la mila înălțatului K. K. gubernium a ne arăta sărăcia și lipsa noastră, pentru că noi pentru sus pomenitele grădini am dat slujbe iobăgești la domnii pămîntului și încă de le vom numi toate cu amănuntul cite robote am făcut într-un an cu mult vor fi mai presus ca ale iobagilor. Așa noi în revoluțiunea trecută fugind de frica ungarilor ne-au jefuit și de ce-am avut și înainte stătătorii și povățuitorii jecmănitorilor au fost domnii noștri la care am robit noi cu iobăgie. Cel mai dintîi dintre rebeli au fost D. Beldi Albert și acum iarăși domnia sa este cel dintîi care le vrea să întărească iobăgia iarăși la loc, înșelînd pe ticăloșii oameni cu frica judecății de înoiește contracte.

Noi am fost nădăjduiți în Dumnezeu și încredințați în monarhul nostru înălțat și stăpînitorul împărat că am primit slobozire de robote: tare ne-am fost bucurat, dar acum cu totul am căzut în supărare văzîndu-ne părăsiți de tot dreptul și de toată bucuria. Văzînd acum pre tirani care mai asuprași au fost asupra noastră decît tilharii care țin drumurile că iarăși ne împresoară și ne trimite porunci să ieșim din casele noastre afară. Dacă nu voim să împlinim toată slujba, și vrea să ne apuce și

de rămășița pe 3 ani, care de-ș vor putea împlini tot sfatul lor nou ne vor sărăci mai tare și din revoluție, că nu vom avea ce plăti atîta sumă de bani care zice să le plătim noi toate zilele cu bani și cu totul vom căuta a ne risipi satul și a lăsa sfînta beserecă pustie și a ne duce în lume unde ne vom putea cîștiga hrana noastră. Mare durere și sărăcie ni s-au pricinuit nouă și măcar acum cînd am fi scăpat de sub jugul cel amar al iobăgiei. Că noi tare ne mirăm cum iobagii pot să fie slobozi de robotă și noi nu, așa dar de ce să mai dăm de o gazdă 10 și 20 sau 15 nemțești arginți dajdie pe an, care am dat acum în anul 1849 și 1850, pentru care nu ne pare rău dar a da și dajdie și robotă, nu vom fi în stare. Către înălțatul împărat arătăm supunere și ascultare dar la muncitorii de trupurile săracilor care fără milă muncea omul de-l ținea toată ziua flămînd și de să jăluia săracul că n-are ce minca zicea că să mănînce pămînt și-l bătea pă bietul zelet, de-i curgea singele pe pămînt din trupul lor ca de la vită cînd o taie. De nu voim osebit a mai rămînea noi, adevărat sîntem proști, dar ne mirăm cum poate înălțatul împărat a suferi pe un potrivnic ca acela cumu-i Beldi Albert care-le umbla cu butea de rachiu pe uliță și înșela oamenii să-i jure sub steagul lui Kosuth cel dintîi au fost domnul Beldiu care și în revoluție au fost Elmecczó Biztos. Purtători de grija obștilor lui Kosuth Laiot și au venit și prin satul nostru Vama Buzăului și au de zgolit și sfînta beserică a noastră de toate podoabele și au înbrăcat domnul Beldea sfîta preotească și cu patrafirul și-au învălit capul să nu-l cunoască oamenii și au dat palmă la unul de-ai noștri să se uite în pămînt să nu se uite la el, alta: tot finul preotului nostru l-au scris și ne-au făcut de frică pe noi, pe satu de i l-am cărat în Sengiorgiu și tot bunumu ce-au avut preotul cu porunca sa l-au jefuit ceilalți rebeli care toate sînt adevărate, pentru care noi putem mărturisi. Și așa îndrăznim a zice că unul ca acela e vrednic de spînzurătoare și vedem că are pace, dar și aceia care i-au dat votumuri mari inovăți sînt, pre care i-au înșelat de le-au dat la tot omul 6 cr. arginți să-i dea iscălituri că au fost om de omenie. La unul ca acela să mai fim noi robi, noi nu voim mai mult a fi, mai bine să fim împărătești scutiți de tot de nemeși că noi cu cunoștința noastră am putea zice că am răscumpărat pămîntul care-l avem cuprins de zece ori mai mult ca cît ar face el, cu robota care robotă toată o vom însemna aici mai în jos, pentru mai buna încredințare cît am făcut tot zălețul într-un an de zile mai întîi:

1. Primăvara pe la 1 mai căpătăm porunca să cărăm pari și nuiete de gard, cu carele cu boii și cu toată merindea noastră.
- 2.-lea. Ieșeam la gunoit locurile cu carul cu boii și cu merindea noastră.
- 3.-lea. Ieșeam la arat prin grădini domnești cu carul cu boii și cu merindea noastră.
- 4.-lea. La sădit de pomi și straturi, cu merindea noastră.
- 5.-lea. Lemne cărăm cu săptămîna prin Brașov cu carul cu boii și cu merindea noastră.
- 6.-lea. La sămănat inurile domnești cu carul cu boii și cu merindea noastră.
- 7.-lea. Îngrădeam finațurile domnești cu carul cu boii și cu merindea noastră.
- 8.-lea. Cărăm șindilă (sic) din munte cu săptămîna cale de 6 zile cu dus cu venit tot cu carăle și cu boii noștri și cu mîncarea noastră.
- 9.-lea. Făceam case domnești cîte 6 sub un acoperiș și cu toată cheltuiala noastră, ne trimetea numai planul și alte multe case făceam noi și mori și zăgazuri.
- 10.-lea. După ce le găteam casele, le duceam cale de 4 zile la Arpătac cu dus cu venit de ne trecea vremea toamna și primăvara, cu acestea atîtea lemne cărăm de ne murea boii în jug de slabi și din pricina aceia rămîneau fără boi.
- 11.-lea. Ieșeam la coasă și la strîns laolaltă cu zeleşii ceilalți iobagi de la Teliu și Budila, și noi nu puteam să ne lucrăm nouă nimic la casele noastre că de la început adică din postul Sintpetrului pînă la Simihai, pînă să sfîrșea, adică din iunie pînă la sfîrșitul lui august, cîți eram în casă harnici de lucru toți ieșeam, de am fi fost și 4 și 6 că iobagi avea să dea numai 3 zile în săptămîna, dar noi toată săptămîna și duminica lucram lor ca și în celelalte zile

și care nu puteam merge cîți aveam poruncă să lua cu pușca după noi și ne trăgea jos de ne bătea ca pe ciini, așa mai toată vara lucram lor cu merindea noastră în traistă, de multe ori toată ziua nu mîncam cî n-aveam ce.

- 12 Străji mergeam de la toată gazda în curte pe săptămînă și mai de multe ori 2 săptămîni îi străjuiam curtea și lucram ca robii flămînzi și ziua și noaptea.
13. Aduceam vinurile dupin Ardeal.
14. Dam, iepuri, găinuși, căprioară, pui, ouă și alte.
15. Ieșea un prețăduș de la curte de ne scotea la vînat cu săptămîna și de multe ori mai toată iarna umblam după căprioară și de nu puteam prinde plăteam căprioara cu bani 15 nemțești ren.
16. Torceam cîlți, toată gazda 10 punți.
17. Căram finul domnesc unul de cîte 10 ori cu carul cu boi într-un an.
18. Bîrne de brad de cîte 7 stînjeni de lungi în tot anul toată gazda cîte 20 de dărăburi.
19. Alune, fragi, zmeură și alte ce da iobagii peste pe noi tot îndoit era, mai mult ca la iobagi, că noi în curgerea anului întreg dăbiam scăpam de lucrat și la casele noastre a patra parte din zilele anului, trei părți le petreceam cu lucrul domnes, tot cu mîncarea noastră care pentru de a fi de crezut poftim a se face cercetare prin o comisie împărătească iar nu numai din Brașov ci și din districtul Sibiului vreun domn străin și din partea bisericească vreun protopop, pentru ca să ne încredințăm și noi că nu ne va surpa iarăși în prăpastie, și atunci se va cunoaște ce fel de slujbă am făcut pentru oțîră de grădini care aveam cuprinsă împrejurul caselor noastre, ca și casele noi ni le-am făcut, din puterea noastră. Noi după voia lui Dumnezeu sîntem nădăjduiți că vom fi scăpați de nemeși dacă ni se vor socoti după sfînta dreptate toate greutățile care le-am purtat sub jugul iobăgiei. Văzînd noi că s-au milostivit înălțatul împărat de au iertat iobăgia, cum dară noi, cei ce mai presus decît dinșii am robît să nu fim și noi iertați cînd unul din ei are locuri mai multe decît 10 din noi. Adevărat că pe noi ne numesc jeleri încă numai colibași, dar așa ne numesc nemeșii pentru folosul lor, dar jelieru care au avut moșie printre iobagi aceia au dat numai 1 zi în săptămînă, iar noi de le-am pune la socoteală am dat pe toată săptămîna 4 zile, pentru grădinițele ce le avem. Oh dară cum să nu plîngem noi și să fim supărați, cînd toată țara să fie slobodă și mai nainte au fost mai bucuroși decît noi că și dacă au dat slujbe și au făcut robote au luat și hază sau folos. Că bucate n-au cumpărat ca noi, nici fin, nici multe pentru vite. Că toată acestea le-au avut. Dar noi am cumpărat bucate, loc de pășune, loc de finațe tot de la nemeși. Dar atît am avut și noi locul casei și pînă acum prășeam prin grădini cîte vreo 200 piciori, dar acum nici de aceea nu se face. Noi putem să zicem toți cu toți că cît pămînt aveam l-am răsplătit numai cu lacrimile noastre sub vremea iobăgiei și nădăjduim după ajutorul milostivului Dumnezeu să cîștigăm la această proastă cerere o bună mîngîiere aflîndu-se în sfîrșit drepturile noastre adevărate. După care arătări și supuse plîngerii ale inimilor noastre. Mai pre urmă cădeam în genunchi cu capetele plecate la milia În. . . că vom fi auziți și rămînem plecați și umiliți servi.

Vama Buzăului 1851 septemvrie 17

David Buzea Birău

1. Ioan Ciobanu
2. Ioan Budileanu
3. Gheorghe Buzea
4. Dionisie Drăgan
5. Pătru Sporea

6. Ioan Drăgan
7. Ilie Sporea
8. Ioan Buzea
9. Dumitru Baba
10. Gavril Munteanu

11. Niculai Milu	15. Pătru Oagă
12. Nică Brutaru	16. Nicolae Roșca
13. Petru Ardeleanu	17. Dimitrie Dogariu Preot
14. Ioan Murășan	

Aceștia noi sintem zeleeii care am slujit pă domnul Beldiu Oalbărt la această iscălim și noi zeleeii lui Beldi Vențel și punem degetele lingă numele noastre întărind ca în loc de pecete.

Gheorghe Sporea birău de curte	am fost
Gheorghe Bălaș	Crăciun Cujbă
Gheorghe Filip	Georgie Gheorghe Drăgan
Gheorghe Stoica	Bărnat Ioan
Ioan Baba	Nică Ciobanu
Ioan Marmoloc	Georgie Solomon
Bucur Cirlan	Alexie Milu
Ioan Iene	Ioan Milu
David Buzea	Marcu Cojocariu
Niță Buzea	Vasilie Filip
Dumitru Milu	Ioan Filip
Ioan Stoica	Xenofon Buzea
Pavel Mărton	Ilie Burcă

La aceste din sus împreună iscălim și noi zeleeii lui Michiș Jiga:

Dumitru Mirică	Andrei Mărtoi
Radu Milu	Pantilimon Tăgîrță
Ioan Mărtoi	Iezechil Milu
Gheorghe Milu	Andrei Cornea

Adeverim și noi zeleeii lui Beldi Ișfan de la Budila:

Ioan Tone birăul curții	Svanța Ferent
Mihai Roșca	Ioan Vlad
Nică Pavel	Barbu Burcuș
Pătru Borcea	Gheorghe Brînzea
Alexie Chirilaș	Ioan Mirică
Nicolae Borcea	Georgie Ciobanu
Ioan Chirilaș	David Vlad
Georgie Văsii Filip	David Filip
Ioan Mariș	David Stoica
Nicolae Prundariu	Stan Sobeș
Pătru Roșca	Georgie Sobeș

Iscălindu-ne și noi zeleeii de la curtea lui Micheș Ianoș de la Ozun:

David Rohan	Niculai Lupoiu
Gheorghe Rohan	Dumitru Lupoiu
Ioan Lupoiu	Ioan Rohan

Noi din sus iscăliții am mai fost jeluit umilit cătră înălțatul K. K. gubernium, și doar s-au milostivit de ne-au trimis valos și știm că s-au oprit în Brașov de nemeși ca să nu ne vie în mîna noastră.

(Obs.: Toate semnăturile sînt prin punere de deget).

SCRISOAREA DIN 29 OCTOMBRIE 1851 A JURAȚILOR SATULUI VAMA BUZĂULUI, TRIMISĂ LUI GEORGE BARIȚIU, PRIN CARE-I CER SPRIJIN ÎMPOTRIVA FOȘTILOR STĂPÎNI, CARE URMĂRESC SĂ-I SCOATĂ „DIN CASE AFARĂ, CU JANDARI“.

*Prea cinstite și vrednice domnule G. Bariț !
Nouă bun patron !*

Noi din jos iscăliții jurații satului Vama Buzăului cu plecăciune facem cunoscut Ci. Domniitale printracest trimis anume George Buzea precum iată de bună seamă mine în 30 Octombrie sînt domnii proprietarii pămîntului aici la noi. Pentrucă în vecinătate au isprăvit pe la Lunca Marcoșului și pe la Teliu, din luncă pe grădinari i-au scos din case afară, cu jandari = așîderea vreau să ne facă și nouă acum în vreme de iarnă. Pentru care cu degrabă te rugăm să ne tinzi o mină de ajutor că de alt nu ne ar fi așa tare frică dar vedem că au slobozenie de umblă cu jandar și cu domnul inspector, carele le este tare pătînior. Rămînem și prea cinstit dumatile-plecați.

Vama Buzăului 1851 Octom(brie) (semnează cu punerea degetului n.n.).

David Buzea birău

Dumitru Mirică

George Sporca jurat

Mihai Roșca

Ioan Budileanu

Vasile Filip

Iezechil Milu

Hristofor Dogariu
dascăl

Pe verso :

Cătră pre aCinstit Domniei Sale
prea Cinstit și vrednicul domn G. Barițiu cu căzută
plecare să vă primească la Brașov.

V.

ADEVERINȚA DIN 15 IUNIE 1852 PRIN CARE BĂTRÎNII SATULUI VAMA BUZĂULUI „ADEVERESC CĂ LOCUITORII NICOLAE LUPOIU E STĂPÎN PE PĂMÎNTUL SAU“.

Adeverință.

Timbru imprimat
6 creițari

Prin care noi bătrînii, vechii lăcuitori din Vama Buzăului adeverim precum dumnealui Nicolae Lupoiu. Moșia ce o are dînsu și cei mai dinaintea moștenitori aceștii moșii, au răspîndit-o cu robote și slujbe iobăgești, de la Domnia sa Domnul Micheș Ianoș precum și alții asemenea iobagi de aicea și dintralte părți ale Prințipatului au cîștigat din mila împărătească, plătind dajdie pînă acum, și dealcea înainte supus va fi. Satul Buzău 15 iunie 1852.

Semnează prin punerea degetului

George Drăgan adeverez

George Filip adeverez

George Sporia adeverez

Adeverim și noi din partea satului.

(semnează prin punerea degetului)

George Rohan birău vechi

Iezechilă Milu do.

David Buzia birău

George Mihăilă do.

Ioan Ciobanu jurat

David Filip do.

Ioan Mirică do.

Pentru punerea degetelor adevăresc eu
parohu satului cu numele și peceta
L.P. Dumitru Dogariu
preot.

VI.

SCRISOAREA DIN 12 FEBRUARIE 1853 ADRESATĂ LUI GEORGE BARIȚIU DE
DASCĂLUL HRISTOFOR DOGARIU, ÎN NUMELE LOCUITORILOR DIN VAMA
BUZĂULUI, SEMNATĂ DE PATRU REPREZENTANȚI AI SATULUI, PRIN
CARE ACEȘTIA CER A FI SPRIJINIȚI ÎN PROCESUL CE-L AU CU FOȘTII
PROPRIETARI DE PĂMÎNT.

Prea Onorate Domnule G. Bariț !

Ne închinăm cu plecăciune și tot fericitul bine poftesc din mila darului lui
Dumnezeu împreună și la tot cuprinsul onorat Domniei tale.

Noi dedesupt scriși locuitorii satului Vămii Buzăului facem cunoscut despre
starea noastră trimițind pre acest om anume George Buzea cu datoria ce am fost
pentru osteneala prea onorat Domniitale de cînd cu venirea I(naltului împărat
pentru noi avută. Cu acea rugare ca să binevoiți a ne crede și a primi acești pu-
tîntei bani de astă dată fiind încredințat și pentru lemne după cum ne-am făgăduit
vom și împlini. Însă pe lingă acestea te rugăm P(re) Onorate Domnule să nu ne lași,
ci pînă la sfîrșitul acestei judecăți să ne fii bun patron, să nu rămînem călcați de
picioarele vrăjmașilor noștri. Că de am ști apriat (mai înainte, n.n.) că nu putem
cîștiga nici un drept, după multă strădanie și cheltuială, de loc nu ne-am mai ju-
deca, ci am pustii cu totul acest sat, pustindu și risipindu-ne încotro vom putea. Însă
de am fi noi încredințați că nu ni să va întunece drepturile. Ne aflăm 100 de familii
și sintem bucușori a împlini 1 000 de fiorini în valută, avînd nădejde că vom putea
scăpa a nu da nemeșilor după cererea lor pentru rămășița robotelor și taxelor robo-
tale nimica, sau măcar și de ne va însărcina Comisia împărătească după cercetare
a plăti ceva, numai ne temem să nu fie vreo comisie cumpărată de ei, caria să nu
ne ia seamă drepturile și să ne vinovățească — că nu ne-ar rămînea nici cenușe în
vatră. Pentru care cu adîncă a inimii plecăciune îți rugăm bunătatea a ne da umilit
răspuns.

Vama Buzăului, 1853, febr. 12
Hr. Dogaru (dascăl) în numele
locuitorilor.

Gheorghe Rohan Burbu
Ioan Ciobanu
Ioan Buzea
Ioan Budileanu

VII.

SCRISOAREA DIN 24 APRILIE 1853 TRIMISĂ DE DASCĂLUL HRISTOFOR DOGARIU ȘI PATRU REPREZENTANȚI AI COMUNEI VAMA BUZĂULUI PRIN CARE ROAGĂ PE GEORGE BARIȚIU SĂ LE TRIMITĂ O INTERPRETARE A URBARIULUI „OBĂGESC” PENTRU A PUTEA RĂSPUNDE LA EXECUȚIA PUSĂ LA CALE DE NEMEȘI (FOȘTI PROPRIETARI DE PĂMÎNT).

*Prea onorate domnule
George Bariț !*

Ne închinăm cu plecăciune și tot fericitul bine poftim din mila lui Dumnezeu. Iată Prea Onorate Domnule că mine dimineață este să vie toți nemeșii la noi în sat Vama Buzău cu execuție asupra-ne, pentru care facem cunoscut pe lângă aceia rugare ca să bine voești a ne mai trimite în scris vreo câteva cuvinte după înțelesul sunetului Orbarial-Obăgesc ca să nu greșim cu răspunsurile, și rugăm bunătatea. N-au sosit nimic dela guverne. Cu care rămînem plecați și poftitori de bine.

Vama Buzăului 1853, 24 aprilie

Hristofor Dogariu
dascăl

(obs. redactor al actului, n.n.).

Ioan Ciobanu
Gieorgie Buzea
Ioan Mirică

George Rohan Burbu

Pe verso :

P. Domniei Sale
D. D. George Bariț cu supunere Brașov

B. CORESPONDENȚA DINTRE BUCUR GĂITAN — JUDE DIN SATULUNG
BRAȘOV — ȘI GEORGE BARIȚIU ÎN ANUL 1851.

I.

— *Scrisoarea judei Bucur Găitan din Satulung prin care îl invită pe George Barițiu să vină la „fața locului”.*

Onorate Domnule Bariț !

După vorba ce am avut-o marți ca să veniți afară la fața locului ; așa poftiți iată trimițu căruța prin acest omu.

Satulung, 21/8 1851.

B. Găitan jude.

Pe verso :

De la Satulung
Onoratului Domn
Domnului Gheorghe Bariț
la
Brașov

II.

— *Scrisoarea judei Bucur Găitan din Satulung prin care îl anunța pe George Barițiu că îi va trimite „un om” să aducă recursul „să să iscălească de oameni”.*

Mult Onorate Domnule Bariț !

Fiindu părintele Niagoi în 26 septemvrie mi-au trimis prin dregător cuvîntul, precum că : ce au fostu de isprăvit cu Domnia Ta au isprăvitu și așa am gîndit că

s-au și trimis dar tocmai astăzi în 6 octombrie îmi spune un om că ați poruncit ca astăzi negreșit să trimitu un omu ca să aducă recursu să să iscălească de oameni. așa dară mă văz silitu a trimite după cîte treburi am și au și oamenii cu măsurători în pădure și în cîmp ca să-l aducă și să luăm niscai creștari din lada bisericii pentru a acoperi spesele ce ne urmează, dar fiindcă gocimanul Voicu Roșculeț este la zahana ; dar pină cînd va veni cu recursul (îndărăt) va veni și dînsul.

Si rămînu, Al Domnii Tale,
plecat servu
Bucur Găitan
jude

Satulung, 6 octombrie 1851.

Pe verso :

La Satulung
Cătră
Onoratul Domnu Domn
Gheorghe Barițu
la
Brașov

III. .

— *Scrisoarea lui Bucur Găitan, jude în Staulung, prin care îl înformează pe George Barițiu ca recursul a fost iscălit de către oameni și îl va aduce negreșit.*

Onorate Domnule Barițu !

Scrisoarea Domnii Tale de Duminică o am primit-o luni, fiindcă Duminică am fost la izgonirea hoților și procesul s-au și iscălit de cătră oameni și tocmai astăzi era să vie cu dînsul dar una ne-au împiedecat. Iar mine negreșit viu fiindcă avem și vro cîțiva feciori pentru asentat.

Omului de astăzi i-am plătit 1 fl(orin) 15 cr.
Și rămînu al Domniei Tale plecat
Bucur Găitan jude

Satulung, 22 oct. 1851.

Pe verso :

De la Satulung
Cătră
Onoratul Domnul Domn Gheorghe Barițu
la
Brașov

C. SCRISORI ALE ȚĂRANILOR MAGHIARI ADRESATE LUI GEORGE BARIȚIU ÎN ANII 1851 ȘI 1855.

I.

— *Scrisoarea lui Iosif Török din Csikbanfalva (Danești ?) prin care îl roaga pe George Barițiu să reînnoiască procedura în procesul sau (originalul în limba maghiara)*

Mult Stimat Domnule Barițiu !

Dacă dumneavoastră Vă veți aduce aminte cînd drumul meu m-a îndreptat spre casă am avut onoarea de a mă îndrepta către dumneavoastră. Atunci am fost sfătuit de dumneavoastră că în viitor că după acele bunuri imobile după care înaintașii mei îi după încetarea lor din viață eu am plătit dare către împărat să nu mai servesc pe amna mea feudală, nici să nu mai iau în arendă acele. Dar cum ați binevoit să vă

amintiri v-am raportat că voi fi sforțat la aceasta dacă mă voi întoarce acasă. Așa și s-a întâmplat. Am fost somat să mă prezint în fața Comisiei superioare și ce au scris aici nu știu. Și pentru că în dreptul numelui meu nu am vrut să aplic o cruce, am fost pămuit de către domnul Liszkei (un alt avocat). Dece ? nu știu. Ordonanțele îndreptate împotriva mea, emise de Guvern, nu mi-au fost niciodată înmînate. Domnii dragători au început să șoptească între dinșii despre ele. Unul spunînd să mi se dea, altul că nu. Deoarece un om sărac ca mine se va plictisi de atîta umblet și la urma urmelor bunul va rămîne în sfîrșit Cîrții. Vă implor deci pe dumneavoastră cu plecaciune să binevoiți a reînoui procedura în cauza mea. Pentru că să nu rămînă orice urmaș al meu despoiat de orice bunuri și să vă pomenesc în veci cu inima plină de recunoștință. Eu însă vă voi prețui nu numai cu inimă plină de recunoștință — dar vă voi rămîne îndatorat cît voi trăi.

Este cunoscut de tot satul și arătat domniei voastre, dacă acest lucru va fi necesar că tot neamul meu a fost înglobat de la naștere în acest bun în care m-am născut și eu, după care am plătit dare Majestății, ceea ce a adevărit satul din nou.

Aceasta reînoid vă sîrut mîinile și picioarele rămînînd supusul dv. Iosi Török de Csikbanfalva.

29 dec. 1851

II.

— *Adeverința a cinci locuitori maghiari din comuna (Vilcele) prin care atestă primirea de la George Barițiu a tuturor actelor privind procesul pe care l-au avut cu „Domnii Pămîntești” (originalul în limba română cu litere latine).*

Adeverincze.

Prin kare noi mai giossu iskelitzi lekuitori dela Comuna Elöpaták, merturiszim ke am primit dela prea Onoratul D. Georgiu Bariczu toate actele noastre teseleam avutu akolo, en pritsina judeketzi noastre ku foști noștri Domni pămîntesty en prinvincza urbleială avută, și ajsa noi la numitul Domnu numai avemu nitso acta de asztfelui. Despre care prin atvaszta merturijzimu și enterim cu puneria degetului nostru lunge nume.

Elöpaták 21 Iunie 855.

Bukor Vledarian
Georgie Dan Senior
Iakob Vledarian

Georgie Anka
Andrej Thoma
totzi lekuitori dela Elöpaták

Bibliografie

¹ C. Bodea și B. Surdu, *Regimul absolutist și regimul liberal 1849—1867*, în „Din istoria Transilvaniei” vol. II., București, 1963.

² V. Cheresteșiu, *Revoluția de la 1848*, în „Din istoria Transilvaniei”, vol. II., București, 1963.

³ H. Klima, *Guvernatorii Transilvaniei 1773-1867*, 1943.

⁴ Iosif Kovács, *Desființarea relațiilor feudale în Transilvania*, Cluj, 1973.

⁵ Emil Micu, *Castelul Bran*, București, 1957.

⁶ Vasile Netea, *George Barițiu — Viața și activitatea sa*, București, 1966.

⁷ V. Păcățianu, *Cartea de aur*, Sibiu, 1909, vol. IV.

⁸ Florin Salvan, *Mișcări țărănești din satele dependente de Brașov în anii 1848-1849*, în „Studii și articole de istorie”, nr. XIII., București, 1969.

⁹ *Gazeta de Transilvania*, 1847, nr. 11 ; 1849, nr. 18.

¹⁰ Arhiva Muzeului culturii românești de pe lângă biserica „Sf. Nicolae” din Scheii Brașovului, *Fondul George Barițiu — acte neinventariate*.

DIE UNTERSTÜTZUNG DER RUMÄNISCHEN BAUERNSCHAFT DES BURZENLANDES NACH DER REVOLUTION VON 1848/1849 DURCH GEORGE BARIȚIU

(Zusammenfassung)

Die Arbeit beschreibt bisher unveröffentlichte Urkunden, die vor kurzem im Archiv des Museums der rumänischen Kultur in Șcheii Brașovului entdeckt wurden. Sie sind in einer Aktenmappe mit dem Titel „Bestand George Barițiu — nicht verzeichnete Akten“ enthalten.

Gelegentlich des Studiums dieser Akten wurde ihr besonderer historischer Wert festgestellt, da sie neue Erkenntnisse betreffend ein bisher sehr wenig bekanntes Tätigkeitsfeld von George Barițiu vermitteln, und zwar seine Tätigkeit als Verteidiger der Bauerschaft des Burzenlandes und seiner Nebengebiete in den Urbarialprozessen, die bald nach dem Agrargesetz von 1848 und nach dem Erlass des Gubernators Ludwig Wohlgemuth vom 10. Januar 1850, geführt wurden.

Die Akten zeigen sowohl die von George Barițiu der Sache der Bauerschaft einiger Dörfer des Burzenlandes und seiner Umgebung gewährte Unterstützung, als auch den hartnäckigen Kampf der untätigen Bauern gegen die feudalen Privilegien und für die entschädigungsfreie Anerkennung ihres Eigentumsrechtes auf den von ihnen bearbeiteten Grund.

Die Arbeit umfasst drei Teile: eine kurze Darstellung der sozial-ökonomischen Lage in Siebenbürgen vor der Revolution von 1848, die Analyse des Inhalts der Akten aus der erwähnten Aktenmappe und schliesslich, als Beilage, die Texte der betreffenden Akten.